

La Ricarda-Casa Gomis

De la natura al racionalisme i viceversa

La casa Gomis, de l'arquitecte Antoni Bonet Castellana, un dels exemples més interessants del Patrimoni Arquitectònic Modern a nivell internacional, precisa de moltes mirades per ser explicada.

La primera mirada està relacionada amb el lloc. És de fet el lloc el que dona origen al projecte i sobrenom a la casa que es troba ubicada en una finca propera a l'estany de la Ricarda al Prat de Llobregat. A finals de la dècada dels 40, quan la família Gomis Bertrand decideix iniciar el projecte, la finca a uns 150 metres del mar i a uns 20 km de Barcelona, era una pineda que l'avi d'Inés Bertrand havia plantat a finals del segle XIX per fixar les dunes. Llavors la proximitat a l'incipient aeròdrom del Prat permetia una convivència, segurament un tant excèntrica entre la tècnica i la natura.

És aquesta mirada al lloc, singular, mediterrani i contundent que es complementa amb una segona mirada com a mínim tan contundent com la primera: la del procés en el que es desenvolupa el projecte, absolutament vinculat a Antoni Bonet Castellana, arquitecte, i a Ricard Gomis i Inés Bertrand, els propietaris. És especial, sense cap mena de dubte, el diàleg que s'estableix entre Bonet i Gomis, que a més de ser enginyer, és un intel·lectual vinculat a la cultura més avantguardista del moment.

La casa que encarreguen els Gomis Bertrand és tot un plantejament de vida. Un cop acabada es convertiria en un lloc de referència per tots els esdeveniments familiars. Al pis de Barcelona només s'hi estarien els dies escolars, la resta a la Ricarda.

En el moment en el que els Gomis Bertrand inicien l'encàrrec, l'arquitecte viu a l'Argentina, on havia arribat al final d'un llarg periple provocat per la Guerra Civil espanyola, després d'haver treballat a París per l'arquitecte Le Corbusier. A Rio de la Plata funda el grup Austral amb els arquitectes Jorge Ferrari i Juan Kurchan.

Aquesta situació fa que el projecte es desenvolupi de forma epistolar. El procés és llarg. Passen 13 anys des de les primeres cartes fins al final de la construcció, coordinada per l'arquitecte i constructor Emili Bofill.

Bonet Castellana és un amant de la precisió i de la bellesa fruit de la tècnica, exactament igual que Ricard Gomis. Això converteix el projecte en un treball meticulós on els Gomis Bertrand construeixen conjuntament amb l'arquitecte un objecte arquitectònic que no només esdevindrà una icona de la tercera generació de l'Arquitectura Moderna¹ sinó que definirà una manera de viure, absolutament contundent i trencadora pel moment i el lloc.

Durant el procés, la casa passa de tenir dues plantes i un mirador al mar, a ser una retícula de porxos oberts i tancats d'una sola planta. Aquest canvi, poc esperat d'una finca on aquesta nova posició no permet veure el mar entre els pins, prové en part d'una visió pràctica d'Inés Bertrand i en part de la voluntat de l'arquitecte² de relacionar-se millor amb el paisatge. El resultat provoca una barreja inusual entre l'ordre absolutament rigorós de l'Arquitectura i la natura que l'envolta. Certament el mar no es deixa veure, però s'escolta i s'olora.

El projecte final es forma a partir d'una llei geomètrica. Una malla ortogo-

1 La tercera generació d'arquitectes moderns la constitueixen aquells que van realitzar la major part de la seva obra durant les dècades dels 50 i els 60.

nal de pilars de 8,82x 8,82 metres construïda sobre una plataforma lleugerament elevada. Aquesta malla configura els espais que es cobreixen amb forjats de voltes de maó armades. Bonet havia iniciat la seva relació amb les voltes de maó de pla armades a l'Argentina treballant conjuntament amb l'enginyer uruguaià Eladio Dieste en la casa Berlingieri.

A partir d'aquí els espais es tanquen o s'obren, depenent de l'ús: el pavelló dels pares, la sala, la cuina, les habitacions infantils, el pavelló de servei i sobretot els porxos.

Però en aquesta composició entre pragmàtica i estètica els paraments verticals també juguen un paper important. En primer lloc no es tracta tan sols de façanes sinó també de paravents. Per tant trobem voltes sense tancament perquè fan de porxos i murs sense coberta que fan de paravents. Però a més a més les façanes mostren un ampli ventall d'opcions entre la transparència i la opacitat. Bonet Castellana i Ricard Gomis, dissenyen conjuntament mecanismes de finestres, escullen peces ceràmiques per les gelosies i inventen sofisticats sistemes per obrir i tancar lamelles de fusta. La casa estableix d'aquesta manera una relació de porositat tècnica amb la natura que cobreix gairebé tots els matissos que aquesta li pot oferir.

La disposició dels pavellons i la qualitat, quantitat i distància que s'estableix entre ells tampoc és casual. S'ubica el pavelló dels nens prou proper i prou allunyat per oferir-los la protecció i la intimitat necessàries. La sala esdevé, gràcies a les seves qualitats acústiques, una àgora no només per la família sinó també per les reunions organitzades per acollir artistes i intel·lectuals com John Cage, Mercè Cunningham, Josep Maria Mestres Quadreny, Carles Santos, Antoni Tàpies, Joan Miró o Joan Brossa, molts d'ells vinculats al projecte COBALT49 (Oliveras, 1997), fundat l'any 49 per Rafael Santos Torroella i M. Teresa Bermejo (edicions Cobalto), Joaquín Gomis, Joan Prats, Sebastian Gasch, Sixto Yllescas i Eudaldo Serra i al qual Ricard Gomis es va afegir molt

poc després. Aquest grup tenia com a objectiu entre d'altres, recuperar i perpetuar l'avantguarda artística perduda com a conseqüència de la guerra civil.

Pel que fa a la pell interior i gran part del mobiliari, el disseny també esdevé una *jamsession* entre els Gomis Bertrand i l'arquitecte. Les catifes configuren espais cromàtics i d'ambient i els mobles, entre els que trobem diversos models de la *Butterflychair*³, generen atmosferes i rituals, com és el cas del moble bar que s'articula de forma exquisida amb mecanismes subtils i invisibles.

Certament totes aquestes mirades descriuen la casa, però manca la més important, que és la dels habitants. També en aquest sentit la casa Gomis se'n mostra d'una manera poc habitual i profundament privilegiada, aquella que tan sols pot tenir qui l'ha viscuda.

La Ricarda del segle XXI podria semblar llunyana a la de la dècada dels 50 o dels 60, tot i que la família lluita per conservar⁴ cada mil·límetre quadrat que la configura amb una cura difícil d'expressar. Ara l'aeroport ja no és un petit aeròdrom i la seva rutina trastorna poderosament el paisatge i la casa. Tan sols la Marita Gomis Bertrand, una de les filles del Ricard i la Inés, aconsegueix amb el seu relat emocional, històric, tècnic i precís a la vegada, amagar l'eixordador soroll que provoca el pas dels avions i fer que sigui possible, malgrat tot, escoltar i olorar el mar.

Textos MARIONA GENÍS

Dra. Arquitecta per la UPC. Sòcia d'Arquitectura Genís Planelles. Membre del Grup de Recerca GREDITS de Bau Centre Universitari de Disseny de Barcelona

JORDI PLANELLES SALVANS

Arquitecte per la UPC. Soci d'Arquitectura Genís Planelles. Membre del Grup de Recerca GREDITS de Bau Centre Universitari de Disseny de Barcelona

Fotografies CARLOS ZORNOZA

Arquitecte tècnic

BIBLIOGRAFIA

- Álvarez Prozorovich, F. V., and Roig, J., 1999. *Antonio Bonet Castellana*. [online] Barcelona : Edicions UPC.
- Álvarez Prozorovich, F. V., Rovira i Gimeno, J.M. (Josep M., Granell, E., and Piza, A., n.d. *Conversaciones sobre Mediterráneos*. (2003: Núm.: 9-10), pp.9 – 10.
- Bonet Castellana, A., Roig, J., and Álvarez Prozorovich, F. V., 1996. *Antoni Bonet Castellana : 1913-1989*. Barcelona : Ministeri de Foment.
- García Selma, X., and Murillo, A., 2014. *La Ricarda, la casa de vidre*. [Barcelona] : Sense of Motion.
- Montaner, J.M., 2002. *Después del movimiento moderno: arquitectura de la segunda mitad del siglo XX*. Barcelona : Gustavo Gili.
- Oliveras, J.V., 1997. *Cobalto, història d'una iniciativa editorial (1947-1953)*. *Locus Amoenus*, (3), pp.215–240.
- Piñón, H., 2008. *El Formalismo esencial de la arquitectura moderna*. Barcelona : Edicions UPC.
- Romaguera i Ramió, J., 2003. *El Jazz y sus espejos: vol. 2*. Madrid : Ediciones de la Torre.
- Truño i Rusiñol, À., Huerta, S., González Moreno-Navarro, J.L., and Redondo Martínez, E., 2004. *Construcción de bóvedas tabicadas*. Madrid : Instituto Juan de Herrera, Escuela Técnica Superior de Arquitectura.

1 La tercera generació d'arquitectes moderns la constitueixen aquells que van realitzar la major part de la seva obra durant les dècades dels 50 i els 60.

2 En conversacions amb la filla dels propietaris, Marita Gomis Bertrand, l'arquitecte Josep Puig i Torné, que un cop finalitzats els seus estudis havia col·laborat en el despatx de Bonet Castellana, aporta detalls sobre el procés de disseny de la casa. En concret, Puig i Torné, explica que segons deia Bonet, hi havia dues opcions d'afrontar el projecte: una casa que dominava el territori, i des d'on podia veure el mar, una casa en certa manera "agressiva" envers l'entorn; i una casa arrelada al territori, dialogant amb el paisatge i integrada en el seu entorn. Entre les dues opcions, en Bonet va triar finalment la segona.

3 Popularment coneguda com a *abKF*, dissenyada per Bonet Castellana conjuntament amb els membres del grup Austral.

4 Els diferents projectes de restauració que s'han anat desenvolupant a la casa han estat realitzats pels arquitectes Fernando Álvarez i Jordi Roig.